

LUBOMÍR KUBÍK

ROMÁN

PROSTOR

PŘÍBĚH ZBLLOUDILÉ KULKY

Lubomír Kubík
Příběh zbloudilé kulky

PROSTOR

LUBOMÍR KUBÍK
PŘÍBĚH
ZBLOUDILÉ
KULKY

PROSTOR | PRAHA | 2017

© Lubomír Kubík, 2017

© PROSTOR, 2017

ISBN 9788072603503

ČÁST PRVNÍ

1

Kulka v okenním rámu vžela hluboko. Jindřich po marných pokusech odložil kapesní nůž. Teprve šroubovákem se mu ji podařilo konečně vypáčit. Parabellum devítka, mumlal si pro sebe, když si s ní pohazoval v dlani a pátravě si prohlížel prázdnou ulici pod sebou, po níž se sotva před hodinou sunula roztodivná kolona, sestávající snad ze všeho, co mělo kola.

Vojenská vozidla, nákladní auta a pásové transportéry. Na nich přestárlí odvedenci ze zdejší posádky wehrmachtu, kluci z Hitlerjugend a mezi nimi se tísnili vyděšení civilisté s ranci v klíně. Motocykly s přívěsnými vozíky, kabriolety i limuzíny s majetky místních hodnostářů. Zavazadly přeplněné valníky s koňským spřežením, zdržující provoz. A mezi tím vším se zmateně proplétali jezdci na bicyklech, úporně šlapající do pedálů s tornami na zádech.

Všichni spěšně opouštěli město, jakmile se roznesla zpráva, že do Prahy, kde den předtím skončily boje, dorazily ruské tanky. Co nevidět se daly očekávat i tady a kdekdo se hleděl odklidit za americké linie, dřív než jich dosáhnou Rusové. Ve tvářích, které Jindřich pozoroval z nadhledu, se zračil panický strach z bolševiků. Teď už všechno utichlo a rozhostil se klid, který po tom všem až bolel v uších.

Když po výstřelu odskočil od okna, zaslechl ještě několik dalších kulek. Z projíždějící kolony někteří uniformovaní zelenáci pálili nazdařbůh po průčelích domů, aby alespoň trochu ulevili náporu strachu, který jim seděl za krkem.

Jindřich se těšil z těch opojných okamžiků. Konečně je po šesti letech všemu strádání konec. Na památku si vydloubl kulku z rámu. Rozevřel okno dokořán a naklonil se přes parapet. Dole se zatím nikdo neukazoval, ale postřehl, že od chvíle, kdy kolona zmizela v zatačce, se objevily státní vlajky takřka na každém domě. To mu připomnělo, že by ji měl vyvěsit také.

Sotva se hnul ke skříni, kde ji měli uloženou mezi ložním povlečením, otevřely se dveře a do pokoje vpadl otec.

„Myslel jsem, že seš někde venku,“ prohodil překvapeně, a přitom s jakousi patrnou úlevou, že ho zastihl doma, „prý se v ulici střílelo.“

„Jo, trochu museli ulevit bezmocnému vzteku. Obvyklá reakce těch, kteří se těžce smířují s porážkou. Vyslali nám poslední pozdravy.“

V nastavené dlani ukázal otci kulku.

„Trefili taky naše okenní futro. To abysme si pokládali za čest.“

Otec zaraženě, s krajním nesouhlasem, zíral střídavě na syna a na kulku v jeho dlani.

„Samozřejmě žeš musel zrovna okounět u okna,“ osopil se na něj, „to se ti nemuselo vyplatit.“

Pokrčil rameny a kulku vstrčil do kapsy saka.

„Muselo, nemuselo, už jsou pryč a měli bysme to oslavit, teprve teď začíná jiná doba. Kde máš tu flašku, říkáš, že ji otevřeš, až bude konečně mír! Mluvíš o tom při každý příležitosti, když jsme rozebírali situaci na frontách. Bylo to jako tvoje zaklínadlo, kterým jsi končil každý poslech Londýna nebo Moskvy. Tak sem s ní!“

„Franta Korejz je po smrti,“ prohodil otec tiše a stále se nehýbal z místa. Roztržitě sňal klobouk a otáčel jím v ruce. „Říkali to, když jsem se vracel od doktora Lišky. Stál ve dveřích baráku, a jak kolona přejížděla kolem, poškleboval se skopčákům. To byl nápad, takhle blbě na poslední chvíli přijít o život! Stálo mu to za to?“

Korejz měl oficínu na náměstí. S jeho synem Emilem chodil do obecné školy. Mladý prchl počátkem okupace a proslýchalo se, že slouží v zahraničních jednotkách v Británii.

„Máš pravdu, nestálo to za to, ale jestli narážíš na mě, tak jsem je neprovokoval. A co říkal Liška? Měl vždycky spolehlivý informace... Dostali se opravdu tak blízko, nějakých dvacet kiláků odtud? Tak proč u všech čertů nedorazili až sem?“

Otec se vrátil do předsíně, aby si odložil klobouk, a pak bylo slyšet, jak kramaří v kuchyni. Za okamžik se vrátil s láhví. V druhé ruce držel dvě sklenky.

„Jen tyhle obyčejné?“ podivil se syn. „V příborníku máme broušené.“

Sotva se pohnul, aby to napravil, postavil starší Klemsa láhev i sklenice na kulatý stolek a rezolutně prohlásil: „Nebudem s tím přece dělat žádný cavyky, Jindro. Vypil bych tu kořalku třeba z dlaně, kdyby na to přišlo a neměl nic jiného po ruce, jen když je to za náma.“

Vývrtkou takřka obřadně vyjmul zátku. Znalecky k ní přičichl. Pak ještě k hrdlu láhve. „Slivovice z Moravy, domácí výroba. Koupil jsem ji na pouti v září osmatřicátýho. To jsem ještě netušil, co nás čeká. Původně jsem ji chtěl otevřít o Vánocích. Ale potom jsem na to v tom zmatku nějak zapomněl. Po okupaci mě na ni přešla chuť a řekl jsem si, že si ji nechám na lepší příležitost. Až to skončí. Teď jsem náramně rád, že jsem se dočkal, i když jsem zpočátku myslel, že k tomu dojde dřív.“

Přitukli si. Jindřich Klemsa s jakýmsi až rozmrzelým pocitem zklamání shledával, že povznesení z tak významného okamžiku se nedostavuje, a moc rád by věděl, zda otec cítí totéž.

Zakusil sice v první válce frontu v Rusku, ale postavení správce pošní pošty ho uchránilo bezprostředního ohrožení. Po návratu zase vedl poštu v městě až do posledního předokupačního měsíce, kdy odešel do penze. Poslední dva roky ho opět povolali, aby nahradil svého mladého nástupce, nasazeného na práci v Německu. Nyní očekával, že se každým dnem objeví a bude mu moci předat úřad.

„Hodně se toho změní,“ prohodil prorocky starší Klemsa, když do sebe obrátili další sklenku. „Moc toho bude, moc!“

Jindřich chvíli pozoroval otcovu zádumčivě svraštělou tvář. Se vzdorovitým gestem si nalil další sklenku. Když přiložil hrdlo láhve k otcově sklínce, zadržel mu ruku.

„Počkej, ne tak zhurta,“ zabručel nabádavě. „Další flašku nemám a kdo ví, jestli nějakou seženem... Co máš teď v úmyslu? Nepodíváme se trochu ven na ty, co nás osvobodili?“

Jindřich s pobavením sledoval, jak otcova tvář zrudla a v očích se mu objevil dlouho nevidaný lesk. Všechno napětí se v něm uvolnilo a obvyklá obřadná strohost byla rázem ta tam. Pamatoval jen málo okamžiků, kdy ho zastihl v tak povznesené náladě. Tak trochu mu i záviděl.

„Tos měl určitě na mysli Rusy.“

„A koho jiného bys očekával?“ opáčil otec s údivem. „Mají dohodu s Američany, to je jasný. Ale když Němci definitivně složili zbraně, dá se očekávat, že si někde dají dostaveníčko a uvidíme je pohromadě...“

S tou vytouženou vyhlídkou znovu sáhl po láhvi a nalil si. Rozhovořil se o svých zážitcích z předchozí války, kdy působil na východní frontě v Haliči a Karpatech.

„Ale beztak jsem zvědav na tu armádu! Tehdá za předchozí války za moc nestáli, byli to povětšinou ubožáci, negramotní a rezignovaní k svému osudu, poznal jsem je jako zajatce, bylo mi jasné, že válka je k ničemu nemotivuje. Že ji nemůžou vyhrát, a taky to u nich nevyhnutelně skončilo převrácením a revolucí. Povídalo se sice o poměrech u nich ledacos, ale teď konečně se dopátráme pravdy. Není nad osobní zkušenost!“

Náhle se na židli napřímil a pohlédl na zápěstí s hodinkami, jako by se obával, že tak jedinečný historický okamžik propásne.

„Určitě jsou už na cestě,“ poznamenal Jindřich. „Skopčáci museli mít spolehlivý zprávy, když měli tak naspěch a teprve na poslední chvíli práskli do bot.“

Otec se zasmál: „Otáleli, protože se pořád spoléhali na to, že to přece jen budou Američani. Jakmile jim sklaplo, ovládla je panika. Ani si nedovedeš představit, kdo všechno vzal roha. Taky tvůj šéf z cihelny. Sám jsem u toho nebyl, ale Liška říkal, že ho viděl na korbě jednoho valníku i s celou rodinou. Žebříňák se zapraženu herkou byl pojednou dobrý chlapovi, co se vozíval v daimleru se stahovací střechou a poniklovanými blatníky.“

Grunt byl Němec ze severních Čech. Po zřízení protektorátu byl dosazen za správce cihelny, kde Jindřich působil jako účetní. Osobní vůz i zařízenou vilu získal po původním majiteli cihelny, Aronu Hindrusovi, jeho někdejší šéfovi, jenž neprozřetelně otálel s odchodem z republiky. Na rozdíl od prozíravějších Židů i s celým příbuzenstvem podcenil zprávy o uplatňování rasové očisty ve Velkoněmecké říši.

Do zmiňovaného daimlera Grunt nejspíš už neměl benzin... Tenhle šéf se vyznačoval podivínským zvykem. Pokud s někým vedl rozhovor, natočil se k němu bokem a mluvil přes rameno. Po každém takovém setkání se Jindřichu Klemsovi vnucovala otázka, zda tak mluvil i se svými nadřízenými.

Zatímco Hindrus zmizel s transportem v nenávratnu, teď se objeví lidé, kteří se z dosahu Němců závčas vytratili a o nichž doposud neměli zprávy. A náhle se mu v té souvislosti zúžil dech a zamrazilo ho v konečcích prstů. To když mu vytanula před očima Hana tak, jak ji spatřil naposled...

Pod okny se rozmáhalo bujaré veselí. Odkudsi vyhrávalo rádio či gramofon břeskné pochody a z přízemí zaslechli hlasy sousedů. Obývali jeden z těch řadových, jednopatrových nájemných domů v okrajové části města, kde v přízemí byly drobné živnosti či kupecké krámký se zašlými štíty. Tu a tam, zpravidla na nárožích, ten soulad přerušovala hospoda s okrouhlým průjezdem do dvora, odkud to čpělo pivem a močí.

Vydali se ke středu města. Povrch žulovými kostkami dlážděné vozovky byl pokryt odpadky včetně rozježděného koňského trusu. Po průjezdu utečenecké kolony ho v průběhu dopoledne o poznání přibýlo a závany větru roznášely štiplavý zápach. Vytěšené státní vlajky hluše pleskaly a po obloze letěly drobné načechrané obláčky.

Jindřich si rozepnul sako, vrazil ruce do kapes, zvolnil krok a s potěšením se zahleděl na oblohu, která ještě před pár hodinami byla nevlídně šedá. V kapse nahmatl kulku a pohrával si s ní. Nechal ji propadat mezi prsty a opět ji bral do dlaně a předával vražednému kovu živočišné teplo. Unášel se představou, že byla určena jemu a vypálena s jistým záměrem zabít.

Představil si otce, kdyby ho našel v pokoji s prostřelenou hlavou. Aby ten morbidní výjev rychle zapudil, řekl: „Nezdá se ti, že je pořád venku málo lidí?“

Otec neodpověděl a pátravě se rozhlížel. Jen tu a tam je někdo míjel. Někteří na setkání s povzbudivým úsměvem ukazovali do věčka zdvižené prsty. Nikde žádné sročení, poukazyjící na oslavu. Tak dorazili až k rozlehlé restauraci poblíž náměstí. Za poslední dva roky, co zase působil na poště, si otec navykl v poledne navštěvovat Černého orla denně. Jindřich donedávna obědval v nádražním hostinci, kam to měl z cihelny pár set metrů. Od počátku dubna, kdy pro nedostatek uhlí zastavili provoz, se ale přidal k tátovi.

„Je čas oběda,“ konstatoval starší Klemsa, když vyjmul z pouzdra brýle a zkoumal za sklem vystavený jídelní lístek. Už přes rok to bývalo stejné, přestože kuchař se zoufale snažil z dostupných surovin vykouzlit aspoň trochu požitavelnou stravu. A protože lístek otce ničím novým nepřekvapil, vsunul pouzdro do náprsní kapsy saka a mlčky pokynul synovi ke vstupu.

V lokále bylo na tu dobu nezvykle prázdné. Lidé převážně zůstali doma a naslouchali rozhlasovému zpravodajství. A bez rozdílu vyčkávali příjezdu Rusů. Posadili se k nejbližšímu stolu. Mezi několika hosty, kteří sem pravidelně kolem poledne docházeli, neviděli nikoho, od koho by se dala očekávat nějaká informace. Přiloudal se osobně majitel restaurace. Byl ve věku staršího Klemsy a znali se od dětství, proto ho nenechával obsluhovat personálem, který ostatně tentokrát ani nebyl na place vidět.

„Kam se všichni vytratili, Čendo?“ rozhlížel se starší Klemsa. „Neříkej, že se přidali k té skopčácký koloně. Pokud vím, měls tady jenom naše lidi.“

Podsaditý mužík se svislým knírem, který mu dodával skeptický až zarmoucený výraz, pokrčil bezradně rameny: „Sko-ro všichni hleděli bejt dneska u rodin, tak jsem jim nebránil. Báli se, aby se něco nestrhlo, když Němci pakovali kufrý. Vždyťs to viděl, ti páprdové od wehrmachtu, co si ještě říkali armáda, strach nenaháněli, zato ti smrkáči v kraťasech brali

hru na vojáčky až moc vážně. Korejz je po smrti, to už víš, stříleli za jízdy jako pominutí na všechno, co měli v dohledu, pomáhalo jim to, aby nesrali strachy. Sám jsem radějc zavřel krám a zalezl do sklepa, dokud nevypadli z města. Člověk nikdy neví...”

„Udělal dobře!“ pochválil ho starší Klemsa. „Zrovna jako já. A co nám nabídneš na oslavu nové epochy? Neříkej, že tam nemáš něco schovanýho. Teď se teprve nechej vidět, krčmáři!“

Šéf podniku se provinile zasmušil a celý se nahrbil: „Nemám nic jinýho, než stojí na jídelníčku, Karle. Doporučoval bych ti bramborový noky a k tomu špenát s volským okem. Prima na česneku. A mimořádně na sádle.“

Karel Klemsa se zaškaredil: „Jdi se bodnout už s tím špenátem! Za poslední měsíce jsem ho u tebe spořádal snad prádelní kotel! Mám po něm stolicí zelenou jak mohamedánský prapor.“

V šefových melancholických očích potouchle blýsklo: „A co takhle bramborák s opečenou slaninou a kyselou okurkou? Pokud vím, ten tě nikdy nezklamal.“

Starší Klemsa vyměnil pohled se synem, a když ten souhlasně přikývl, odevzdaně řekl: „No dobrá, tak to přines. I když jsem tajně doufal, že to dneska oslavím přinejmenším řízkem.“

„Nebo rovnou biftekem, ne?“ smál se hostinský. „Tak na ten si zajdi k Amíkům, těm to prý servírují obden, i nejnižším šaržím. Určitě nebudou skrbívní vůči našincům, když se tam některý nachomejtne. Možná že jim něco zbyde i pro skopčáky, touhle dobou by k nim mohli už dorazit.“

S posledními slovy pohlédl na nástěnné hodiny. Bylo půl jedné.

Starší Klemsa mimoděk mrkl na zápěstí: „Myslíš, že za tři hodiny to stihli?“

„Pokud je nepostihla cestou nějaké ruská nebo partyzánská nehoda, pak asi jo. Amíci jsou prý už v Hostomlatech. A to máš dvacet kiláků.“

Jakmile odešel, zadívali se proskleným průčelím do ulice. Bylo s podivem, že za celou tu dobu, co byli venku, neprojel

ulicí jediný povoz. Pár hostů mezitím odešlo, nikdo nový se neukázal. Stíny se slunečním svitem ometaly protější průčelí.

Po několika minutách se hostinský zase objevil. Nesl sklenice piva, v patách za ním krácel číšník s velkým tácem. Na něm mísa polévky a pod plechovým poklopem objednané pokrmy. Postavil tác na sousední stůl a hbitě servíroval. Když byl hotov, hostinský mu mlčky pokynul, aby se vzdálil. Vedle objednaných bramboráků se slaninou se podávala i zelná polévka a jako moučník pudink s pěnou z našlehaných bílků.

„Abys neřekl, že jsem tě odbyl,“ vysvětloval hostinský.

Starý Klemsa se dojatě sklonil nad tou pestroutabulí. Bylo mu jasné, že kamarád jim snesl všechno, co mohl nabídnout. Zvlášť ho zaujaly skleněné misky s čímsi červeným. Špičkou nože píchl do podezřelého pokrmu. „No vyznamenal ses, jen co je pravda... Ale co je tohle?“

„Salát z červené řepy s křenem,“ objasňoval hostinský gurmánskou záhadu. „To aby sis nestěžoval, že máš stolicizelenou jako Prorokův válečný prapor, pro změnu bude rudá jak vlajka vítězů nad Berlínem, kteří sem co nevidět přitáhnou.“

Pustili se do jídla. Hostinský se neslyšně vytratil.

Dojídali salát z červené řepy, když se venku strhl povyk a do lokálu vpadl vyjevený výrostek.

„Rusové jsou tady!“ hlas mu přeskakoval vzrušením, „právě přijeli na náměstí!“

Jindřich si povšiml, že u vzdálenějšího stolu právě starší muž zvedal sklenici k ústům, ale pohyb nedokončil. Jiný chtěl vstát, ale zůstal tak, jak byl, dlaněmi se opíral o desku stolu, nohy pevně rozkročené, a s vytřeštěnýma očima nechápavě zíral do prázdna. Číšník s rukou na pootevřených dveřích od kuchyně zase upíral zrak ke stropu v jakémś zbožném postoji.

Také otec nespokl sousto a vyčkávavě setrval v předklo-nu s naditými tvářemi. Teprve když chlapec vyrazil zpátky na ulici a nechal za sebou dveře dokořán, strhl se poprask. Starší Klemsa namáhavě polkl sousto salátu, vydal přitom dávivý zvuk, odhodil ubrousek z klína a mátožně se zvedal: „Co? Co říkal? Že jsou tady Rusové?“

Přikvačil hostinský. Už se doslechl, co se děje. Klemsa sáhl po peněženke, ale hostinský ho popadl za zápěstí a odmítavě mu odsunul ruku.

„To počká, Karle, vyřídíme to až pak,“ drmolil překotně a netrpělivými posunky pobízel hosty ke spěchu, „teď se venku odbývají dějiny. Honem! Ať jsme při tom! Na tenhle okamžik jsem čekal šest let, sakra! To je mi pánbůh svědkem! Dělejte, ať už jste všichni venku a můžu to zamknout!“

Přirítili se kuchař s číšníkem a pikolíkem. Jak spěchali ke dveřím, porazili několik židlí. K vyústění ulice do náměstí to bylo jen pár desítek metrů, ale oběma Klemsům to připadalo jako celá věčnost. Najednou bylo všude plno lidí. Z domovních vrat, zejících dokořán, nepřetržitě někdo vybíhal. Od nároží se rozevřel výhled k děkanskému chrámu s věží zvonice a k pravouhle zabočující řadě domů, mezi nimiž stála radnice s renesančním štítem.

Kupodivu na náměstí v tu chvíli stálo jediné vozidlo, a to poblíž kašny s barokní sochou Neptuna s trojzubcem v napražené ruce. Byl to otevřený vojenský vůz v nezvyklém provedení, ale kdosi hlasitě upozorňoval na americký původ vozu, který měla ve své výstroji i sovětská armáda.

„Džíp,“ vykřikoval ten znalec, „tak se to auto nazývá. Už jsem takových viděl spousty včera v Hostomlatech.“

Za volantem vozu netečně vyhlížel voják v uniformě odstínu zahrňávající slámy a se stejnobarevnou lodičkou na hlavě. Opodál postávali tři muži s čepicemi se štítkem, v hnědých kazajkách a temně modrých jezdeckých rajtkách, zasunutých do černých holínek. Všichni měli na hrudi připnutá vyznamenání na různobarevných stužkách.

Důstojníci Rudé armády mluvili s místními. Jindřich mezi nimi rozpoznal pár známých a slovo měl právě profesor z obchodní akademie, kam kdysi docházel a u něhož skládal maturitní zkoušku z angličtiny. O Drozdovském bylo známo, že ovládá několik jazyků včetně ruštiny, byl starší než otec a odešel do penze pár let před okupací. Zdálo se, že mu Rusové pozorně naslouchají, a jen občas ho přerušili otázkou. Lidé mlčky a s dychtivým zájmem přihlíželi.

Tak takhle tedy vypadají Rusové, vojáci armády, která poslední tři roky nezadržitelně hnala Němce na západ a jejíž příchod se ukazoval jako nevyhnutelný. I když mnozí přímo dychtili se jich aspoň dotknout, nikdo se neopovažoval tím přerušit rozpravu. Bránila jim v tom i naprostá neznalost jazyka, a jak si Jindřich poznenáhlu uvědomoval, právě ti, co ruštinu ovládali, někdejší východní legionáři, s nimiž se stýkal otec, a také několik emigrantů, kteří se po ruské občanské válce usadili ve městě, se kupodivu neukazovali.

Po déletrvajícím rozpravě se na pozvání Drozdovského odebrala skupina Rusů v doprovodu dalších, mezi nimiž poznali Klemsové několik předokupačních městských zastupitelů, z nichž většina v průběhu let zmizela v koncentracích či na pracovním nasazení kdesi v Německu, na radnici. A k nim se přidávali mladíci s bílými páskami na rukávech s červeným označením RG, revolučních gard, pořádkových oddílů, o jejichž existenci se donesly zprávy z Prahy. Jindřich se podívil, kolik se jich znenadání objevilo. Několik málo četníků a policistů v protektorátních stejnokrojích, už zas opatřených původními distinkcemi, se mezi nimi úplně ztrácelo. Zdálo se, že lidé na ně pojednou pohlížejí s jakýmsi shovívavým pohrdáním.

Sotva skupina zmizela ve vratech radnice, shlukl se zastup kolem džípu, kde zůstal osamělý řidič. Jedna starší žena mu podala plechový šálek a z konve nalila mléko. Voják bez rozpaků sáhl po hrnku a lačně pil. Poté mu podala krajíc chleba namazaný sádlem. Hltavě polykal a jeho zarostlá tvář, předtím neúčastně nehybná, náhle roztála návalem slastných požitků.

Lidé přihlíželi, dokud nepozřel poslední sousto. Hned nato od jiné ženy dostal povidlový koláč. I ten rychle zmizel. Diváci byli u vytržení. Kdekdo se snažil nějak Rusovi zavděčit. Vztahovaly se k němu další a další ruce s laskominami. Jedna dívka se nad ním sklonila a políbila ho na čelo. Jindřich odvrátil pohled, neboť z ulice ústící mezi kostelem a nárožím pošty se objevilo několik nákladních aut, krytých plachtou a s rudými hvězdami na dveřích kabin. Hned za nimi se řadily

tři motocykly s přívěsnými vozíky, bezpochyby pocházející z německé kořisti, a na nich vojáci ve stejných uniformách, jakou měl řidič džípu.

Zpod plachet nákladáků vyskakovali vojáci se samopaly s kulatým zásobníkem a bandalíry obtočenými kolem trupu. Dopady okovaných podrážek černých holínek na dláždění zněly jako tlumené výstřely. Z kabiny vozů vystoupili muži s brigádýrkami na hlavách, stejnými jako měli důstojníci, ale žlutě zbarvenými, ani nohavice nebyly modré, ale vybledle zelené, a v blůzách přepásaných koženým řemením. Po jednom boku jim na opasku visela plochá kožená brašna, na druhém pouzdro s pistolí.

Jenom krátce se mlčky navzájem pozorovali, občané ještě před několika hodinami okupovaného města, snad posledního uprostřed Evropy, kteří si konečně mohli připustit, že se dočkali míru, a jejich očekávání osvoboditelé, než se dav jako na povel rozběhl k Rusům s nadšeným halekáním.

Vojáci hodili zbraně na záda, aby si uvolnili ruce, neboť takové setkání neprodělávali poprvé a možná si byli vědomi i toho, že se odbývá naposled. Zcela jistě se i jich zmocňovalo uspokojivé očekávání následujících událostí, jaké už potkalo jejich druha z oficírského vozu. Už za běhu si každý vyhlédl Rusa, kterého měl sevřít v náručí. Zejména ženy si počínaly jako posedlé. Od jednoho muže přebíhaly k dalšímu, ječely přitom a nešetřily slzami.

Jindřich spatřil otce, jak kráčí mezi tím hemžením prken-
ně napřímen, prostovlasý s kloboukem v ruce mu nyní připomínal diplomata, povoláného k významnému aktu. Snad i to setkání za cosi podobného považoval. Nárazy větru mu pohazovaly řídkými vlasy, když mířil k jednomu z důstojníků, postávajícímu u kapoty nákladního auta, ramenatému muži neurčitě věku s krevnatými červenými tvářemi a srostlým obočím. Brigádýrku měl naraženou hluboko do čela, a tak nebylo znát, zda pohybem očí vzal otcův příchod na vědomí. Otec se ještě o něco přiblížil, už méně rozhodně, a napřáhl pravici. Muž ji bez okolků přijal, dlouho si rukama potřásali a otec se naklonil blíž. Něco z ruského jazyka znal, ale bylo

toho ke konverzací uboze málo, jen tolik, co příležitostně pochytí za předchozí války od ruských zajatců.

Vtom ho vyrušil známý ženský hlas: „Co tě tak zaujalo, Jindro? Na co se to díváš?“

Otočil se. Irena stála za ním a usmívala se. Naondulované okraje plavých vlasů zářily ve světle slunečních paprsků pod širokou krempou béžového klobouku a drobné vrásky, rozbíhající se od očních koutků ke spánkům, se ve stínu krempy naopak vytratily. Světlý balonový plášť měla rozepnutý a pod ním rozpoznal její oblíbené krémové šaty s oválným dekoltem. Vzal ji za ruce, naklonil se k ní, ale pak si uvědomil, kolik lidí je kolem, a odolal pokušení ji políbit.

„Zrovna jsem pozoroval tátu, jak prodělává svůj významný životní okamžik. Celých šest let toužil po tom, aby mohl osobně uvítat některýho spojeneckýho vojáka, co dorazí do našeho města, a započít další životní etapu v míru. Právě si to splnil. A měl štěstí, dokonce si mohl vybrat důstojníka.“

Irena bez zjevného zájmu vrhla tím směrem letmý pohled. Mezitím na náměstí dorazily další povozy, valníky a bryčky tažené koňmi, taky pár nákladních vozů s přívěsnými dvoukoláky. Na valnicích se vršily kupy sena a pytle se zrním a moukou. Z nákladních aut seskakovali další vojáci. Přivítalo několik koní s jezdci v papachách a v dlouhých, kožešinou podšitých pláštích s pásy nábojů kolem hrudi a vzápětí se náměstím začal šířit zápach čerstvého koňského trusu.

„Už ses taky přivítala se svým Rusem?“ otázal se napůl žertem.

„Prohlédla jsem si je zblízka. Jsou špinaví a strašlivě páchnou a jsou mezi nimi všelijaké asijské rasy, všiml sis? A kde jsou jejich proslavené tanky? Myslela jsem, že přijedou na nich.“

Zasmál se. „Proč na tancích? Je přece po válce. Věděli, že do našeho ctihodného zapadákov už nejedou bojovat. Všechno to skončilo před pár dny v Berlíně a včera definitivně v Praze. A ani tam už se prý nestřílelo, Němci byli dávno pryč.“

„Mluvíš, jako bys to všechno sám prodělal,“ prohodila s despektem.

„Od dětství to poslouchám od těch, co to mají za sebou, a není jich málo,“ řekl. „I od těch, co nádvkem táhli s legiemi přes Sibiř.“ Všiml si, že Irena se stále pátravě rozhlíží: „Copak, taky někoho vyhlížíš?“

„Koho asi,“ sykla rozmrzele, „Jirku! Už zrána vymázl z domu, šel s klukama okounět, jak se pakujou Němci. Měla jsem nahnáno, když jsem slyšela, že se střílí. Ale naštěstí jsem ho pak zahlédla... Ztratil se mi před chvílí támhle dole u kašny.“

Jirka byl její dvanáctiletý syn. V té souvislosti ho napadlo, jak to bude dál, když už je po všem a nic nebrání tomu, aby se objevil její muž, kterého předloni odvěkli do pracovního tábora kamsi do Saska. Donesly se k ní zprávy, že spolu s jinými zahynul při náletu na staveniště vojenských objektů, ale nic nebylo jisté. Ostatně, co v té době bylo jisté s výjimkou vyhlídky na smrt?

Mirka Stejskala znal ještě z obchodní akademie. Všechno se seběhlo až po jeho zatčení. Irena nastoupila u nich v cihelně, když zůstala bez peněz a musela živit svého syna. Tam ji uviděl poprvé. Zmatenou a roztěkanou z nezvyklého prostředí a společnosti hrubých a otrlých chlapů, s šátkem na uzel na hlavě, v modrém pracovním plášti. Nejčastěji navíc s plechovým vědrem a smetákem v rukou, když uklízela jejich správní barák a šatny dělníků a pomáhala kantýnské u výdeje.

Dozvěděl se, že až do narození dítěte pracovala jako úřednice v pojišťovně a poté si do domácnosti zjednali služebnou. Stejskal byl tehdy disponentem v bance a občas ho potkával ve městě, kde s výjimkou pozdravu vyměnili nanejvýš pár slov. Znali se jen od vidění, navštěvoval ve stejném ročníku jiné oddělení. Nikdy ho ale nepotkal s Irenou a to, že k němu patří, zjistil až v cihelně.

Stěží by došlo k jejich sblížení, kdyby ho jednou nevyhledala v kanceláři s prosbou, zda by jí nemohl opatřit sirup na průduškový katar. Lékař ho synovi doporučil, ale nebyl k sehnání. Odněkud se dozvěděla, že magistr Liška, proslulý svými schopnostmi opatřit ve válečném hospodářství i zdánlivě nemožné, je přítelem jeho otce.

Sirup jí přes Lišku sehnal a zanesl domů. A nezůstalo jen u toho. Do Stejskalovic domku zavítal častěji. A i když v práci úzkostlivě zachovávali odstup, jejich vztah nezůstal utajen. Ale v té době měl každý zcela jiné starosti. Tak to šlo až do minulého měsíce, kdy po vyčerpání uhlí a dřeva zastavili provoz.

S Irenou se přes týden neviděl. Trochu se nyní cítil nesvůj, neboť tušil, že ho očekávala, zatímco jeho zmáhaly obavy, aby zlomyslná náhoda nepřispěla k nežádoucímu setkání s jejím mužem. Doba je nanejvýš šalebná a překvapuje v té či oné podobě. Nevrátí se ten, u něhož se to předpokládá, a naopak zaručeně mrtvý se ukáže v nevídané svěžesti. Dost často k tomu docházelo po předchozí válce. Úředně prohlášené vdovy se znovu provdaly a po pár letech se oplakaný a posléze zapomenutý nebožtík po anabázi v legiích vrátil domů.

Jemu nic takového sice nehrozilo, ale i tak... Měl by vzít rozum do hrsti a přijmout to jako pouhou nezávaznou epizodu a stáhnout se zavčas, než jí způsobí neodčinitelné potíže. Ale nabádání strážlivého rozumu vzápětí střídala dráždivá pochybnost. Co když je Stejskal skutečně po smrti? A pokud o Irenu stojí, neměl by zbaběle vyklízet pole.

Sám cítil, že to nemůže pokládat za pouhý flirt, že se skutečně zamiloval a že by bylo těžké se jí jen tak vzdát. Ostatně, napadlo ho nejednou, nejsou ty úvahy směšné? Čemu se chce vyhnout? Kdekdo už o jejich vztahu ví a Stejskal by to měl hned z první ruky.

„Co ses tak najednou zamyslel?“ vytrhla ho z přemítání.

Nervózně přešlápl. „Nic, jen tak, jsem zkrátka najednou plný dojmů a nějaký čas potrvá, než si je utřídím.“ Vzal ji za loket. „Pojď, odklidíme se kousek stranou. Na tenhle den jsme všichni dlouho čekali. Tak si ho užijme.“

„Tobě to nestačí?“ odvětila s patrným posměchem. „Co nevidět se všichni opijí a budou řídit celou noc. A taky mám trochu strach. Ti chlapi se vracejí z války a nevypadají na to, že by se pak chovali kavalířsky k ženám. Už se o nich odjinud něco doneslo.“

„Nebo přece jen půjdem k tobě?“ navrhl opatrně.

„Kam jinam?“ zatvářila se nechápavě. „Lokály budou prázdné nebo zavřené. I personál je v ulicích...“

Zdálo se, že rozhovor otce s Rusem se protáhne. Právě vojákovi nabídl cigaretu a ten s radostí přijal.

Loudavě se vydali podél řady domů k ústí ulice, kterou to bylo k Ireně nejbliž. Pořád mu připadalo, že na náměstí se i přes velkou očekávanou událost pohybuje poměrně málo lidí, a taky to řekl nahlas.

Irena se trpce zasmála: „Copak nechápeš, že pro naše krajaný se otevřela velká příležitost pomoci si k majetku? Nemohli se dočkat okamžiku, až Němci odtáhnou jen s tím, co naloží nebo unesou. Náš soused vpadl do jejich domku, hned jak vyšli na ulici. Byl celý nesvůj z toho, že by ho mohl někdo předběhnout. Třeba já! Vždyť bydlím hned z opačné strany. A to je to přitom takový pokojný plachý člověk, známe se dlouhý roky a nikdy bych do něj neřekla, že v něm dříve taková dravá lačnost. Když jsem se vypravila do města, zrovna jsem ho zastihla, jak vynáší čalouněná křesla a jeho žena peřiny. Musely být ještě vyhráté od posledního nocování. A s tímhle by ses setkal na spoustě míst. Kdepak Rusové! Ti už nejsou tolik důležití, z nich žádný prospěch nekouká.“

S otcem si ráno ničeho nevšiml, ale mělo to prostou příčinu, v jejich ulici až k náměstí žádní Němci nebydleli. Mezitím dorazila další auta a povozy. Některé Rusy si lidé odváděli do svých domácností. Bylo znát, že se pohybují se samozřejmou jistotou a že město náleží do dlouhé řady těch, kterými už prošli. O mnohá museli bojovat, ale v posledních dnech se všechno už odbývalo pokojně.

Příjezd Rudé armády byl ale skutečně pro většinu lidí zcela podružnou událostí. Čím víc se s Irenou vzdalovali od náměstí, tím to bylo patrnější. Vyhnuli se povozu s koňským spřežením, na který právě dva muži nakládali rozměrnou šatní skříň, a další dva opodál vynášeli z dokožán rozevřených vrat prosklený příborník. Všichni měli tváře zduřelé námahou a uspěchaným vzrušením, neboť každým okamžikem se mohl objevit někdo, kdo by uplatnil právo silnějšího. Ženy, podomácku přepásané zástěrami, vynášely proutěný

koš plný smaltovaného nádobí a porcelánového servisu. Asi dvanáctileté děvče tisklo k hrudi broušenou vázu z křišťálového skla. Jindřichovi neuniklo, jak se Irenina tvář nepřístupně nasupila.

„Možná už budou na místě,“ poznamenal s pohledem na hodinky.

Na tázavý pohled dodal: „Přece ti, kterým tohle všechno patřovalo. Asi by se nenadáli, že to vezme takový spád. Neměli to dál než nějakých dvacet kilometrů. To se dá zdolat i pěšky za čtyři hodiny.“

Když neodpověděla, řekl: „Dovedu si představit, že by to proběhlo i naopak. Co kdyby Hitler vyhrál?“

„Snad,“ řekla. „Ale to se vědělo od samého začátku okupace, že to nevyhraje. A v posledních měsících jsi už mohl očekávat, co nastane.“

Dostali se už tam, kde řadová vícepatrová zástavba ustupovala jednotlivým domkům, obklopeným zahrádkami s živými ploty. A za mostem přes mělkou říčku kaštanová alej oddělovala chodník od silnice. Tam zvolnil krok, jak ho znovu opo-
novalo vtíravé tušení. Co když tam narazí na Mirka Stejskala?

Nebylo žádným tajemstvím, že někteří z těch, co byli nasazení na práci v Německu, využili zmatku v bombardovaných městech nebo se dočkali jejich obsazení spojeneckými armádami a riskovali útěk domů. Jeho spolužák z obecné se skrýval u kamaráda v zahradním altánu už od března, neboť k rodině se neopovážoval, aby ji nevystavil riziku při prozrazení. Měl odtamtud i lepší výhled, aby mohl při šťáře včas uniknout.

Irena zpomalila, jako by vystihla, co se v něm odehrává.

„Mirek je mrtvý, vím to,“ prohodila neúčastně. „Už druhý rok jsem si tím jistá. Těžko se to vysvětluje, ale v každém, kdo s někým žil řadu let, vězí něco jako neomylný instinkt, který mu napoví, když pochybuje. Jakési vnuknutí, chápeš? A já tomu porozuměla.“

Znělo to jako paralela s osudem jeho otce. Jindřichovi byly tři, když začala válka a povolali ho do armády jako správce pošní pošty. Otec, jak se jednou po dlouhých letech sám doznal,

ponoukal také instinkt či spíš tušení, ale nikdy se mu nezdařilo prokázat opodstatněnost svého podezření. Všechno se naplno ukázalo až po návratu. To už matka žila s jiným mužem.

Následující léta ho, když byl v práci, otec svěřoval do péče starších osamělých žen. Vystřídalo se jich několik. V povědomí mu ulpěl všem společný zatuchlý pach, vyvěrající z jejich ošacení i neútluných příbytků, kam si ho téměř každodenně odváděly, a na jazyku se mu usadila mdlá pachut zapražených cibulových polévek a krupičných kaší s umělým sladidlem.

Když mu bylo deset, dostavila se konečně vytoužená změna. To otec usoudil, že už se obejde bez dohledu, a svěřil mu klíče od bytu. Po vyučování byl nicméně otcem očekáván u Černého orla, kde s ním pravidelně obědval. Přitom se od Jindřicha nechal informovat o dosažených pokrocích v jednotlivých předmětech. Tak to pokračovalo i v době, kdy už docházel na obchodní akademii.

Otec nebyl zrovna sdílný člověk a o sobě mluvil jen málo, a tak nepřítomnost matky v Jindřichových představách vytvářela jakousi záhadu, podobající se neproniknutelné zdi, v níž marně hledal skulinu. Zeptat se neopovažoval. Teprve mnohem později se odjinud dozvěděl, že se svým novým mužem pobývá kdesi na jihu Moravy.

Pak se stalo, že při jedné příležitosti kterýsi spolužák označil jeho otce za paroháče. V politováníhodné nevědomosti si pod tím představoval cosi lichotivě vznešeného, až tím přiznáním vyvolal mezi chlapci hotové pozdvižení a nadlouho jim pak sloužil za terč nevybíravého posměchu. Od té doby už nikdy nepocítil tak urážlivé zahanbení. Poznamenalo ho natolik, že se natrvalo uzavřel do sebe a jednou provždy si zapověděl rodinnými problémy se dál zabývat.

Tak mezi ním a otcem v společné domácnosti plynuly roky v jakémsi obezřetném obcházení minulosti. Zdálo se, že s přibývajícím věkem se ženy z otcova života docela vytrátily, přesto Jindřichovi zůstávalo záhadou, že nejméně jednou za měsíc, obvykle v neděli, se vypravil do Prahy, aniž toto putování jakkoliv vysvětlil.

Až teprve jednou večer otec promluvil. Bylo to pár dnů po

atentátu na Heydricha. Rdousivá přítomnost strachu přinutila každého zvažovat další osud. S fatálním očekáváním i jeho vybízela uspořádat doposud úzkostlivě obcházené rodinné záležitosti a uvést je do souladu se svým svědomím. Seděli v kuchyni v tichu, které nabylo vlády poté, co vypnuli rádio.

„Co teď s náma udělají,“ zaslechl šeptat otce. Díval se přitom do podlahy, ruce svěřené mezi kolena a podivně nahrbený připomínal člověka odevzdaně nastavujícího záda očekávanému výprasku. „Není v ničí moci jim ani v tom nejhorším zabránit...“

V té souvislosti mu bezpochyby vytanula před očima mapa. Nebyl tenkrát působivější argument. Němci stáli na Kavkaze, v Africe měli na dosah Alexandrii a Káhiru, zatímco Američané v Pacifiku zatím nenalezli způsob, jak zaskočit a porazit úskočné Japonce. A uprostřed Evropy v sevření nabubřelé říše vězel malý národ, o jehož existenci neměli ve většině světa ponětí.

Pak otec zvedl hlavu a upřeně se na něj zahleděl. „Od nyníška se může stát cokoliv a já nechci, aby mezi námi zůstalo něco nevyjasněného. Leží v tobě spousta otázek, vím to a je na mně, abych je zodpověděl. Vždycky se v životě nakonec najde příležitost, kdy to musí ven, přestože se tomu člověk brání... Tvoje matka, Jindro...“

Mluvil zdráhavě s častými odmlkami a jemu připadalo, že odřikává jakýsi předložený text, který se týká kohosi jiného, a každé vyslovené slovo mu zjevně působilo potíže. Povětšinou jen zopakoval a potvrdil to, co Jindřich porůznu v průběhu let už vyslechl odjinud. Svým počínáním připomínal kohosi, kdo z rozervaných útržků uplynulého času slepuje celistvý obraz. V jednom okamžiku tak Jindřich pochopil i to, proč se otec ani slovem nezmínil o jeho vztahu k Ireně, přestože o něm bezpochyby musel vědět.

Seděli spolu dlouho do noci. Dole v ulici rušily klid motory aut, křik a povely, prohlídky se konaly v řadě domů i v těsném sousedství, u jejich dveří se však zvonek nerozezněl. Ráno se dozvěděli, že zadrželi několik lidí, a pár se jich už nikdy nevrátilo. Po otcových slovech se dostavila zvláštní úleva, napětí, které v něm kdesi hluboko zasuté bdělo od útlého dětství,

se pojednou rozptýlilo a poněkud odtažitý vztah k němu se uvolnil s pocitem podobným tomu, když se člověk konečně zbaví vleklého neduhu.

Když otcí ohlásil zamýšlený sňatek s dcerou spolumajitele škrobárny s přidruženou výrobnou pudinkových práškových směsí a šumivých prášků k přípravě limonád Hanou Krebsovou, přijal to sice se samolibým uspokojením, neboť podle jeho konzervativního smýšlení jak dosaženým věkem, tak i solidním postavením měl syn nárok pomýšlet na vlastní rodinu, ale přesto Jindřich na otcí neomylně rozpoznal, že přece jen šlo o přijetí s jakousi opatrnou výhradou, které dobře porozuměl.

Osvald Krebs patřil ke zdejší nepočetné židovské komunitě, přestože vyznáním byl už v druhé generaci křesťan, katolík, a za ženu měl Česku. Ale otec ani v nejmenším nevznesl nahlas sebenepatrnější výhradu a jeho zprávu vzal prostě na vědomí. Hanu ostatně znal, Jindřich ji několikrát přivedl domů a představil mu ji, ale i tehdy patrně předpokládal, že se jedná jen o pouhou další epizodu v životě svobodného muže.

To Osvald Krebs zaujal zodpovědnější stanovisko a jako u protřelého obchodníka nepostrádalo sobecké pohnutky. Opatřil si reference přímo od pramene u Hindruse, s nímž se dobře znal, a tak záhy spolehlivě věděl, že v oblasti obchodního podnikání se Jindřich vyzná a bylo by užitečné schopnosti nastávajícího zetě výhledově využít a přetáhnout ho do vlastní firmy. Sňatek měli naplánovaný na závěr října, ale mnichovské události všechno změnily.

Už počátkem října, kdy se první uprchlíci z obsazovaného pohraničí přechodně usazovali ve městě v provizorních příbytcích, ho Krebs naléhavě povolal k sobě. Byl očividně přepadlý a nervózní, když ho přijal ve své domácí pracovně, kde se často setkávali už od jara. Tehdy býval ještě bezstarostný a Hitler se mu jevil jako postava převzatá odněkud z provinčního panoptika, jež jakýmsi podivuhodným nedopatřením či nedorozuměním zabloudila do vysoké politiky a svou neslýchaně drzou rétorikou nemůže dosáhnout respektu u renomovaných demokratických velmocí, a tak se časem neodvratně vytratí.

Nyní tváří v tvář skutečnosti se i na Krebse snesl tísnivý pocit ohrožení. A podle toho se odvíjel i následující rozhovor. Obvykle Jindřicha vítal sklenkou likéru, který rozléval do křišťálových sklenic, a na stůl postavil lepenkovou kazetu s cigaretami. Tentokrát byl natolik vyveden z míry, že nadobro opominul zavedené zvyklosti.

„Nevypadá to s náma dobře,“ začal Krebs pochmurným konstatováním, sotva naproti němu usedl do lenošky. Vzápětí se zvedl, přistoupil k oknu a zahleděl se do zahrady, kde koruny stromů planuly narudlým listím v nízkém slunci.

„Vůbec pro nás pro všechny, co žijeme v téhle právě zmražené zemi,“ pokračoval polohlasně, jako by mluvil sám se sebou a nevnímal Jindřichovu přítomnost. „Mám obavy...“

Náhle se odmlčel, jako by se zalekl vyslovit to, co měl právě na mysli, vrátil se šouravými kroky ke stolku a z vysoka dopadl do plyše, až připomínal loutku, u které náhle přestříhnou vodící šňůrky.

„Hitler se s pohraničím nespokojí, a proto nic není vyřešeno. Pohltí nás celé a udělá to brzy. A nikdo pro nás nehne prstem. Nikdo, říkám! Naši proradní spojenci to neudělali prve, když měli, a neudělají to zas. A skončí to válkou! Ale než Západ rozpozná, že sám je v ohrožení, a rozdá si to s ním, napáchá ten všivák ještě hodně zla. Víím, jak si počíná v Německu a po anšlusu v Rakousku. Rozpoutal bezuzdný teror proti Židům. Tady nás čeká totéž. Kdo tam jeho úmysly zatím nerozpoznal, krutě na to doplatil. Mohl bych jmenovat ty, které jsem znal jen díky obchodu. Byl by to dlouhý výčet. Po některých se tam doslova slehla zem a nemusím se moc dohadovat, jak to s nima dopadlo. A ti, co se přes všechny peripetie dostali z jeho dosahu, vědí svoje a to, co vyprávějí, zní pro nás přímo neuvěřitelně. Jak jen jsem mohl být tak dlouho slepý!“

Párkrát se dlaní udeřil do čela. Jindřich mu naslouchal s napětím a vnitřní hlas mu našeptával, že se nezadržitelně blíží významný a nepříznivý předěl v jeho životě. Vyschlo mu v ústech, když se k němu po krátké odmlce Krebs naklonil a docela potichu pokračoval.

„Okolnosti mě přinutily k zásadnímu rozhodnutí, i pro celou rodinu. Bude to pro vás bolestné, ale je to jediná možnost, jak si zachovat život. Prodal jsem podíly společníkům i za cenu ztrát, včetně baráku, a v nejbližší době, ještě do Vánoc, tuhle zemi opustíme.“

A potom skoro ostýchavě dodal: „Hana půjde s náma.“

Jindřichovi se v hrudi zúžil dech, a kdyby se pokusil vstát, nesvedl by to. Krebs ho s provinilou lítostí pozoroval.

„Mám pro tebe návrh, Jindřichu. Vezmu tě s sebou. Ve Švédsku žije bratranec a dělá ve stejné branži jako já. Nastoupil za firmu jako obchodní zástupce začátkem dvacátých let a už tam zůstal. Oženil se, má rodinu a sám se dal do podnikání. Nedávno obdržel tamní občanství. Nepojedu s prázdnýma rukama. Vlastním pár technologických postupů na výrobu práškových pudinkových směsí za studena, a to je novinka, kterou jsme se teprve teď po úspěšných experimentech rozhodli realizovat. Ale s přihlédnutím ke změně poměrů s tím tady končíme. Nechceme riskovat, že se toho zmocní skopčáci, jako třeba i celé firmy, a profit poplyne do jejich kapsy. Tam bych s tím mohl uspět. Stejně předpokládám a jsem o tom koneckonců přesvědčen, že to nebude nadlouho. Jakmile ten pacholek narazí na skutečnou sílu, jakou představují velmoci na Západě, a možná se k nim přidá i Rusko, bude s ním rychle konec. A jsou tu i další okolnosti, proč nemůže uspět... Taková Británie má hospodářskou oporu v Americe a velkou válku rozhodli právě Američani. Za několik měsíců se vrátíme domů živí a zdraví. Teď nestojím o vyhlídku zajít hlady a zimou někde v trestaneckém lágru, zřízeném pro nepřátele německé říše. A pro Židy zvlášť.“

I přes pohnutou dobu považoval Jindřich Krebsovo rozhodnutí za ukvapené. Odstoupení pohraničního území s nespolehlivým etnikem může dokonce znamenat jistou úlevu a povzbuzení národní soudržnosti, a vůbec akt zásadního rozhodnutí, k jakému se mělo přistoupit už při zrodu republiky. Podobné názory slýchal ze všech stran a ztotožňoval se s nimi i otec. Zato vojenská akce proti suverénnímu státu by se neomezila na konflikt lokální úrovně, vytvořila

by přímý předpoklad k hrozivým nepředvídatelnostem pro celý starý kontinent. Neměl žádný protiargument, kterým by mohl zapůsobit. Krebs by se ničím nenechal zviklat, a co bylo nejzávažnější, samotná Hana v každém ohledu sdílela jeho smýšlení, o tom se už nejednou přesvědčil. Když mu zcela nedávno vyčetla blouznivý idealismus, jaký se nehodí do současnosti, neudržel se a odbyl ji poukazem na přecitlivělost při vnímání velkohubých prohlášení uniformovaných politických karikatur. Málem se pohádali. To bylo ještě před Mnichovem. Nejpresvědčivější pro ustálení názoru bývají působivé skutky, proto mu pak s jízlivou ironií připomenula vlastní slova. Přesto si nechtěl připustit, že by došlo k nejhoršímu. Spíš s podezíravým údivem seznával, jak se Hana změnila a díky zjitřenému smyslu pro rodinnou soudržnost a pradávnému instinktu své od biblických dob pronásledované rasy se u ní začal projevovat vzrůstající neklid. Mělo to cosi společného s počínáním živočichů ve volné přírodě, neomylně předvídacích ničivou bouří za jasného dne, doposud skrytou kdesi za obzorem.

Když se konečně osmělil a jenom náznakem se před Krebem zmínil o některých známých, třeba o svém šéfovi Hindrusovi, o kterých věděl, že jsou Židé, a kteří ve svých úvahách, jak je příležitostně vyslechl, kdykoliv došla řeč na soudobou politiku, nesmýšleli ani náznakem jako on, dočkal se pohotovité odpovědi.

„Jen je nech,“ odbyl ho s náznakem pohrdání Krebs. „Je to věc jejich rozhodnutí. Nejsem tu od toho, abych někoho přesvědčoval. Můžu je jen politovat.“

Otci se očividně ulevilo, když se mu naprosto bezradný Jindřich svěřil se svou zmařenou vyhlídkou na ženění. Ukázalo se, že i přes slibnou kariéru, jež se synovi sňatkem otevírala, ho očekávané příbuzenství s židovskou rodinou přece jen znepokojovalo.

„Z toho si nic nedělej, v sedmadvaceti máš před sebou i jiné šance. Aspoň si z toho můžeš odvodit, že o dobré partie nemusíš mít obavy.“

Krebsovi odcestovali koncem listopadu vlakem do Gdaňska

a dál lodí. Přišel se s nimi rozloučit na nádraží. Hana ho ujišťovala, že to vskutku s návratem myslí vážně, ale přes naléhavost slov v těch větách zaslechl pochybnost. Krebs se dokonce přiměl k dobré náladě a pronesl domněnku, že Hitler se co nevidět zaplete do konfliktu se Západem, a i když obsadí okleštěnou republiku, odtáhne zanedlouho za potupné kapitulace, jako císařské armády kdysi z obsazené Belgie. Ale i na něm byla patrná skleslost a nedůvěra k vlastním prohlášením.

Spletitá situace se rozuzlila ještě před příchodem jara. Do té doby obdržel od Hany pár dopisů. Dočetl se, že se usadili v přístavním Varbergu u příbuzných a otec získal místo provozního technologa v tamním potravinářském koncernu, jehož součástí byla i škrobárna, a také nějakou částku za postoupenou recepturu na výrobu želatinových pudinků.

Po okupaci už žádný dopis nepřišel. Nebylo mu jasné, zda je to proto, že ho Krebsovi nechtějí vystavovat riziku za udržovanou korespondenci s cizinou, byť neutrální. Skutečností však zůstávalo, že o nich už nezachytil žádnou zmínku. Často si pak připomínal Krebsova slova, kdykoliv poukazoval na pošetilost jeho šéfa Arona Hindruse. Už o dva roky později přihlížel, jak se s rodinou a příručními zavazadly v zástupu místních Židů, opatřených na oděvu šesticípou Davidovou hvězdou, ubírá k nádraží v první sněhové břečce, co dokáže naskrz promáčet i solidní obuv.

Když ho Hindrus míjel, cítil Jindřich na sobě jeho upřený pohled stařecky zakalených bleděmodrých očí, v nichž se zrcadlilo předchozí strádání a beznaděj. Krebs se tu v pronikavém světle nadcházející zkázy ukazoval jako krutý prorok. Jindřich jen s námahou odolával nutkavému pokušení Hindrusovi aspoň posunkem naznačit účast či povzbuzení, ale před tolika lidmi se přece jen neopovážil. Ani Hindrus nejevil žádnou snahu dát mu nějaké znamení, nejspíš ho chtěl ušetřit následků před projevy nevole bdělých krajanů.

Ještě po několika letech se Jindřich otrásl při té vzpomínce, jak posléze zástup za neurvalých pobídek a počínání vojáků wehrmachtu nastupoval po dřevěné rampě do rozevřených

posuvných dveří nákladních vagonů v té syrové listopadové slotě. I po tak dlouhé době cítil, jak z některých vozů čpí odér po ještě nedávno přepravovaném dobytku...

A Irena, jakmile zachytila v ruce ten záchvěv, k němu teď udiveně vzhledla.

„Zničehonic jsem si vybavil Hindruse v transportu před odjezdem do Terezína... Kolik se jich asi vrátí? Ale on je nejspíš po smrti, říkalo se to...”

„Přál by sis, aby zůstal naživu?”

„Samozřejmě bych to přál všem. Byl to dobrý šéf. Aspoň podle mě.”

„Nezažila jsem ho, nemůžu hodnotit. A toho Grunta jsem vídala jen letmo. Ostatně se moc v cihelně nezdržoval a jako správce do kantýny nechodil. Svačiny jsem mu nosila do kanceláře a přebírala je ode mne sekretářka. Na oběd se vozil autem do města a vyseďoval u Zlatého věnce. Prý se to tam v každou denní dobu hemžilo gestapáky. Ještě před válkou jsme tam chodili s Mirkem...”

Jindřich si představil Mirka Stejskala v elegantním obleku, střiženém na míru, a v klobouku, švihácky posunutém do týla, jak v poledne s úderem kostelních zvonů opouští banku a setkává se na nároží s Irenou, políbí se a pak zavěšení do sebe projdou pasáží obchodního domu, z jehož přízemního bufetu to voní gulášovou polévkou a ohřívánými uzeninami, a o domovní blok dál vstupují otáčivým kvadrantem dveří s okounějícím livrejovaným vrátným, sekajícím úklony s mechanickou pravidelností jako hlava gypsového Číňana za sklem výlohy protějšího zlatnictví. Do svých pěstěných rukou, jimiž později drhla zaplivané podlahy šaten a ubikací, tehdy brala Irena alpakové příbory a pojídala vybrané pokrmy na karlovarském porcelánu.

Stanuli před přízemním domkem se sedlovou střechou a malou předzahrádkou. Od silnice kryly pohled na průčelí rozsochaté túje, které už téměř úplně pohltily nízký dřevěný plot.

„Nebude tam, neboj,” prohodila chlácholivě, neboť jí neuniklo, že maličko zaváhal, zatímco odemykala branku.

Nahonem nevyrozuměl, koho tím měla na mysli, zda syna,

nebo manžela. A pokud Mirka, neubránil se pocitu, že v tom opět zaslechl náznak skrytého přání. Po celou dobu si stále naléhavěji kladl vtíravou otázku, jak žili před Mirkovým zatčením po anonymním udání, z něhož pro nedostatek důkazů vyvázl pouze nasazením na nucené práce v Německu. Z jejích slov postupně seznával, že to nebylo tak idylické, jak si ještě při Irenině nástupu v cihelně představoval.

Spárami čtvercového dláždění se prodíraly drobné výhonky trávy a na pažitě ryl kos svým žlutým zobákem v krtinci. Zalovila po paměti v kabelce a odemkla. Krémovou barvu dveří pokrývaly vlasové trhlínky a rámy oken už také volaly po novém nátěru. V té souvislosti ho napadlo, že rám poškozený kulkou musí zakytovat. Ale kde sežene kyt? Kdysi dávno zaslechl, že ho lze udělat z křídý a strojního oleje.

Vstoupili do chodby. Z jedné strany byla zčásti prosklená jako veranda, na protější straně vedly dveře do místností. Poslední do ložnice.

„Kluk se hned tak nevrátí,“ zašeptala s potlačovanou žádostivostí a netrpělivě ho postrkovala do příšeří místnosti se staženými roletami. Měl dojem, že jí zuby jektají jako v horečce. Ještě nedovřela dveře, a už se volnou rukou zbavovala šatů. Sako hodil přes pelest postele. Přitom viděl, jak si na okraji postele Irena už zručně svinuje ze stehů punčochy. Pak zatahla za špičku, odhodila je na podlahu a vzhledla k němu.

„Ten protektorátní přežitek už můžeš zrušit. Rolety jsem natolik nenáviděl, že jsem je strhl a vyhodil dřív, než nám dneska skopčáci dali vale.“

Sáhl do kapsy saka a ukázal jí kulku. „Málem mě přitom odpráskli. Mám ji na památku.“

Přijala to bez zájmu a pokračovala v odstrojování. Odložila spodní prádlo na pelest hned vedle saka a vklouzla pod pokrývku. Na okamžik si představil, jak si asi počínala, když tu žila s Mirkem, zda ji posedala taky taková lačnost po milování.

Sevřela ho rukama i kolena a sykla mu do ucha: „Nám ty rolety budou ještě užitečné...“

Vtiskl jí nos do úžlabiny mezi ňadry a vdechl slabý odér potu a pleťového heřmánkového krému.

Ještě dlouho před polednem přešel Jindřich železniční přejezd před nádražím a pokračoval po silnici k nedaleké cihelně. Souběžně se táhla z nádraží odbočující vlečka, zarostlá bujným plevelem. Před ním strohá silueta strmých střech skladů, sušáren a vypalovacích komor s třicetimetrovým komínem. Ubíral se tudy do práce už přes čtrnáct let, s rok a půl dlouhou přestávkou, kdy byl na vojně.

Většinou jezdil na kole. Také dnes ho chtěl vytáhnout ze sklepa, ale neuklizené ulice se střepy ho odradily. Nyní, když bylo po všem, se chtěl přesvědčit, co se v cihelně událo po takřka měsíční odstávce. Už od zatačky zahlédl na kolejích tři prázdné vagony na uhlí, které dýchavičná posunovací lokomotiva pravidelně přistrkovala.

Zrovna tak tam stály už začátkem dubna, když jim správce Grunt oznamoval zastavení provozu kvůli vyčerpání zásob uhlí a koksu, a vyzval je, aby opustili pracoviště. Odstávku vysvětloval výpadky v pravidelné železniční přepravě s přednostní propustí vojenských transportů pro potřeby fronty, ale všem už bylo zřejmé, že žádné skoro nejezdí a že ty, které se přece jen podařilo vypravit, si krátce poté vyhledala spojenecká letadla a nadělala z nich trosky po řadu dní překážející na trati. Říše mlela z posledního, a proto se s úlevou rozešli do domovů s hřejivou jistotou, že konec je nadosah a že provoz se znovu rozběhne už za jiných poměrů. Těsně před vstupem do areálu oploceného místy potrhaným zrezivělým pletivem překročil koleje s dlouhou řadou výklopných vozíků na přepravu jílovité cihlářské hlíny z blízké dobývky k drtiči a nikde zatím nespatrił, že by se něco pohnulo. Ze zarudlého povrchu všudypřítomného prachu vyrážely výhonky kopřiv. Kolna, skrývající lokotraktor, byla uzavřena a vzdálenější přízemní dřevěná budova, kde měl kancelář a kde sídlil i správce, rovněž vydávala neklamně příznaky opuštěnosti. Prázdným prostranstvím se proháněl větřík a nízko nad povrchem vířil narudlý prach, unikající ze spalovacích komor a ve slunečních paprscích vrhající matné odlesky.

Právě se rozhodoval, zda se projít terénem povrchové do-
bývky a využít k tomu kolejí polní dráhy, když z boudy noč-
ního hlídače, který tu držel mezi směnami službu, vyšel
mladý muž a kráčel pomalu k němu. Jen co se dostal blíž,
poznal v něm jednoho z dělníků od dobývky, jenž obslu-
hoval korečkové rypadlo. Jmenoval se Kovařík a nastoupil
předloni, jen co si odbyl maturitu. Kdosi mu poradil, aby
tak předešel obsílce pracovního úřadu k nasazení na práci
do Německa. Jindřich se doslechl, že zamýšlel studovat me-
dicínu, ale vysoké školy byly zavřené, a tak jako i jiní své
tužby odložil na neurčito. Cihelna byla vedena jako strate-
gický provoz, a tak se pracovní úřad s jeho dobrovolným
umístěním spokojil. Jindřich věděl i to, že jeho otce rok po
heydrichiádě odvěkli do koncentráku, kde krátce poté za-
hynul. Později tak skončila i jeho matka. Nyní žil u strýce.
Měl na sobě modrou pracovní halenu, ale kalhoty s nažeh-
lenými puky a na nohou tenisky. Nezvyklou kombinaci do-
plňovala páska na předloktí v barvách státní vlajky. Poznal
Jindřicha a zdvořile pozdravil.

„Jak ses to vyšňořil, Přemku?“ oslovil ho pobaveně. „Jsi
tady sám?“

Mladík přikývl: „Revoluční výbor mě pověřil střežením ob-
jektu. A nejsem sám, uvnitř je i Mastník, toho taky znáte,
chlap od pecí. Střídáme se ještě s dalšími. Všechny provozy
dřív pod německou správou se musí hlídat. My dva jsme ta-
dy od rána a večer nás vystřídají.“

„A bouchačky máte? Kdo hlídá, musí být ozbrojen. To je
nepsaná zásada.“

„Máme pistoli, s tou umím zacházet. Ale myslím, že žádný
nebezpečí beztak nehrozí, když Němci jsou fuč. A ti, co zů-
stali, jsou zalezlí a neopovažují se vystrčit nos, zvlášť když
ve městě jsou Rusové.“

Revoluční výbor, podívejme, co všechno se od včerejška
událo. Zdá se, že město už má vedení, pomyslel si a nahlas
dodal: „Kdo z toho revolučního výboru pochází odsud? To
tě musel znát.“

„Ano, je tam pan Bártík z obchodního. Potkal jsem se s ním

včera ve městě a on mě hned zatáhl na radnici a radoval se, že se mu někdo z cihelny právě připletl do cesty, jinak by ho musel vyhledat. Má prý na starosti ostrahu majetku, který od Němců přejde pod národní správu do doby, než se rozhodne, co dál.“

Smysl počínání toho samozvaného vedení Jindřicha nepřekvapil, spíš osoba vykonavatele. Tak tedy Bártík, podívejme, podívoval se v duchu. Vybavil si plochý nevýrazný obličej toho drobného muže s ustupující bradou, vtiskující tváři bojácný výraz, a s ostražitě mžikajícím očkama za kulatými skly brýlí s kostěnými obroučkami. Připomínal plachého živočicha, jenž se před všudypřítomnými nástrahami vytrvale zdržuje v bezpečné blízkosti své nory. Vlasy míval sčesaný nazad a dlaní je nepřetržitě uhlazoval, kdykoliv s někým hovořil a upadal přitom do rozpaků. Tehdy zadrhával v řeči a při vědomí svého defektu rudl a na čele mu vyrážel pot.

Jindřichovi došlo, že nadcházející dobu mohou mnozí považovat za jedinečnou příležitost pro vyztužení podlomeného sebevědomí, a jak se zdá, právě takoví jako Bártík se jí s neočekávanou horlivostí chopili. Bylo zřejmé, že na místo obchodního jednatele se sotva už vrátí a že nestojí o ponížující handrkování s nespolehlivými odběrateli o úhradu za odebrané zboží. Že skutečně patří k těm, kteří se rozhodli se změnou poměrů skoncovat i s vlastní všední minulostí a vyšvihnout se na respektovanější posty. Dalo se očekávat, že z nynějších víceméně samozvaných představitelů místní obnovované samosprávy se vytváří jádro budoucího zastupitelstva před vyhlášením voleb, že pohotově vyplňují vakuum po útěku německých konšelů a zhroucení okupační správy, z níž někteří přesto zůstali a uklidili se do ústraní, kde vyčkávají s útechou čistého svědomí, jak se věci dál vyvinou. Už se rozneslo, že i německý starosta, než opustil město, ponechal svůj úřad k dispozici a odebral se na nedaleký rodinný statek.

S Bártíkem se setkal naposled tady, když Grunt ohlásil ukončení provozu. Cestou do města se Jindřichovi sklíčeně svěřoval, jaké komplikace mu nadcházející nečinnost způsobí. I na lístky byly některé potraviny už naprosto nedosažitelné

a peníze na černém trhu ztratily hodnotu. Všechno se převážně odbývalo naturální směnou. Musel se nad jeho nářky pousmát, taková svízel se týkala takřka všech, do jejichž života zasáhla událost, jakou byla ztráta práce.

Jindřich zpátky do města nepospíchal, chtěl si užít klidu, a tak se šel podívat na dobývku, kde na odstavných kolejích postávaly řady výklopných vozíků a v jámách se zkosenými stěnami ze žlutohnědého jílu prosakovala kalná voda. Z trnového keře vyplašil pár bažantů a připomínal si chlapec-ké výpravy do těch končin, kde je povrchovou těžbou rozbrázděný terén, protkaný spleť kolejnic s železnými hunty, kdysi neodolatelně přitahoval melancholickou romantikou. Tehdy ještě netušil, že právě tady si bude jednou vydělávat na živobytí.

Vrátil se do města před polednem a už u nádraží potkával skupinky ruských vojáků. Někteří bloumali i osamoceně, zastavovali se před vstupy domů, nahlíželi zblízka okny do přízemních příbytků. Brali za kliku, a pokud bylo otevřeno, bez rozpaků vstupovali dovnitř. Tak potkal i vojáka, který právě cosi smlouval s jedním místním a oba si přitom vypomáhali gesty. Bylo zjevné, že voják touží po tabáku, výmluvné posunky člověka lačného kouření nemohly nikoho nechat na pochybách, a civilista ukončil němohru tím, že vzal vojáka za rukáv a kamsi ho vedl. Jindřich, když je míjel, postřehl, že voják nabízel muži jakýsi broušený šperk, patrně rubín vsazený do zlatého pouzdra pověšený na jemném řetízku, a když vykročili, omotal si ho kolem prstu a za chůze jím komíhal.

Doma zastihl otce otáčet se kolem plotny. Rozpálená kamna byla znamením, že plynárna ještě není v provozu. První neděli v osvobozeném státě přijal se vši obřadností. Třímal vařečku jako dirigent taktovku v pauze před závěrečným finále, když ho významnými posunky seznamoval s obsahem kastrolů.

„Rajská polévka, brambory, vejce natvrdo a taky špenát,“ dodal už s patrnou omluvou.

Syn nakrčil nos: „Říkals onehdy, že špenát už nechceš ani vidět, ani kdyby nám ho osobně naservíroval námořník Pepík v uniformě amerického vojáka...“

„Máš snad výhrady vůči tomu, že se k nám dostali dřív Rusové?“ naježil se otec.

Na náměstí už mezitím Rusové rozložili polní kuchyni, což by ještě zdaleka nebylo příčinou rozruchu, kdyby její provoz nebyl v těsném sepětí s improvizovanými jatky. Odkudsi přivlekli pár dobytčat, která utratili na místě před kostelem zvlášť odpuzujícím způsobem. Zatímco dva muži vysvlečení do půl těla drželi vyděšené zvíře za rohy, třetí s dřevorubec-kou sekrou na dlouhém topůrku se mu širokými rozmachy pokoušel utnout hlavu. Neměl s tím očividně žádné zkušenosti, býk přes úsilí mužů kymácel hlavou do stran, a tak se podařilo oddělit hlavu od trupu až na několikery pokus. Už při první ráně vydalo zvíře příšerný skřek, po kterém přítomným zvědavcům přeběhl mráz po zádech, po dalším jen chraptivě zanařikalo, kleslo na kolena, a než se s hrůzně vytřeštěnými bulvami převalilo na bok, krev se vyřinula z bezhlavého trupu a muži jen tak tak uskočili. Výstřik krve je potřísnil natolik, že jim stékala po tvářích a hrudi, a právě to je přivedlo do radostného vytržení. Popravčí mával sekrou nad hlavou, všichni poskakovali v divokém tanci a cosi nesrozumitelného pozpěvovali. Pár vojáků přikleklo k trupu, z něhož se stále řinula krev, lačně ji chlemtali a jen neochotně uvolňovali přístup dalším, dožadujícím se stejného požitku. Mnozí z přihlížejících se znechuceně odvraceli, jiní se odpotáceli stranou a jen se sebezapřením ovládali zvedající se žaludek. Jiný voják, zřejmě kuchař, zachytil zbytky krve do plechového vědra, když nevybíravými kopanci odehnal poslední labužníky, a jen co jej naplnil, pomocník mu pohotově přistavil další. Pak býka stáhli z kůže, vyvrhli ho a sekerou naporcovali.

Když rozdělali oheň pod kotly pojízdných soupřav, vlhké dřevo čadilo. Pocházelo z narychlo pokácených stromů z městského parku. Aby se oheň pořádně rozhořel, přikládali odřezky kůže a podkožního tuku. Mastný kouř se převaloval náměstím a lidé bydlící v okolí o překot zavírali a utěšňovali okna.

Uvařené kusy masa pak byly vyjmuty z kotlů a rozdělovány

vojákům na plechové misky, které pokládali na sražené stoly, přivlečené odkudsi z hospody. Kuchaři bajonety rozřezávali šlachovité maso a šlapali přitom ve skvrnách zasychající krve a poházených částí vyvržených vnitřností.

Jakmile do čoudu syrového dřeva zavonělo vařené maso, u domovních dveří se začali shlukovat lidé. Když voják rozdělující maso uviděl okounějící obyvatele, pozvedl bajonet a výmluvnými posunky je lákal blíž. Málokdo zaváhal. Kuchaři hbitě sekali maso na drobnější kousky a špičkami bajonetů je přisunovali před jednotlivé zájemce. A právě pro tu očividnou nesourodost porcí došlo k prvním ostrým rozepřím, až Rusové s pobavením vzhlíželi.

To vše pozoroval i Jindřich, který se vracel od Ireny. Vojáci pak rozdělali oheň nedaleko kašny, z níž napájeli koně, a do plamenů odhazovali vše, co zbylo z dobytčat. Proto ho teď vlastně nepřekvapilo, když otec sejmul pokličku z největšího kastrolu, ponořil naběračku do bublající polévky a vylovil kus hovězího masa o velikosti dvou sevřených pěstí.

„Koukáš, co?“ prohlásil pyšně, když maso zase zmizelo. „Ty vejce si dáme k večeři. Teď bude maso, co říkáš?! Maso, chlapče! Hovězí jsem neměl, ani nepamatuju. A nemysli si, že jsem tam o něj škemral. Poznal mě totiž ten Rus, se kterým jsem včera mluvil. Má hodnost staršiny, to je něco jako rotmistr, a dozíral na výdej stravy. Jak mě spatřil, hned sebral ze stolu ten největší kousek a donesl mi ho a moc se radoval, že mě zase vidí. Dal jsem mu za to všechny cigarety, co jsem měl u sebe. Bylo jich aspoň deset. To se zase zaradoval on, protože s tabákem jsou na tom pořád bídňě. Představ si, že kouří dokonce usušený listí!“

Sehnul se ke sporáku, otevřel dvířka a z kbelíku přihodil pár polínek.

„Už to bude, bude,“ mumlal si pro sebe s uspokojením a náhle se k Jindřichovi obrátil: „A málem bych zapomněl, cos byl pryč, volali sem z radnice. Sháněl se po tobě Olda Plátek. Mám ti vyřídit, aby ses za ním stavil. Je to prý moc důležité.“

Olda byl spolužák z obchodní akademie a kamarád. V posledních letech, co se oženil, se už tak často nevidali. Na rozdíl

od Jindřicha stihl svatbu ještě před okupací, kdy se zdálo, že se poměry po záboru Sudet zase uspokojivě uspořádají. Ostatně Oldovi ani nic jiného nezbývalo, když Lída byla v jiném stavu. A za dva roky už měli děti dvě. Olda Plátek jako jeden z mála Čechů působil na radnici po nějaký čas i v době protektorátu, ale i jeho předloni vyhodili.

„Víš jistě, že volal z radnice?“

Starší Klemsa odstavil hrnce s polévkou a masem. „No jistě, vždyť to říkal! Máš jít za ním na radnici,“ odsekl přes rameno.

„Ale on už tam přece nedělá,“ namítl Jindřich.

„Volal z radnice,“ opakoval s vyztuženou trpělivostí otec. „Nejsem přece hluchej. Mám ti to dát písemně?“

Jindřich přešlápl. „No dobrá, stavím se tam.“ Otevřel kredenc a dával na stůl talíře, v zásuvce zachrstil příbory a dodal: „Nejlíp hned ráno.“

„Ne,“ řekl otec s umíněným důrazem. „Dneska. Dneska půjdeš. Jen co se najíme.“

Jindřich s údivem vzhlédl: „Co to povídáš? Proč dneska? Vždyť je neděle.“

„V téhle době to neplatí. Aspoň ne pro lidi, co se chopili správy města. Němci, co se roztahovali všude na radnici, jsou v trapu a někdo se toho ujmout musel. Všude se musí poměry vpravit do starých kolejí, slyšels přece v rádiu mluvit Fierlingera, jen co se vrátil z Košic, ne? Tak neotálej a maž tam, třeba s tebou taky počítají. To on by tě jen tak nevolal.“

Po obědě si očistil boty od narudlého cihelného prachu a okartáčoval sako. Klobouk jen tak ofoukl u otevřeného okna. Cestou přemýšlel, kdy se s Oldou viděl naposledy. Mohlo to být někdy o Velikonocích, kdy doprovázel matku do kostela a jako obvykle to dělal zjevně nerad, neboť jeho názory už od chlapeckých let nesly výrazné stopy levicové ideologie, jak tehdy bylo u mládeže v módě.

Jindřich se rozpomínal, jak se nejednou svářili o domácí autory, prozaiky i básníky, Olda vášnivě vyznával Neumanna a Wolkera a vysmíval se Březinovi, jehož pokládal za naivního blouznivce. Když Jindřich namítl, že Neumann jako někdejší omladinář je vlastně čirý anarchista, jemuž je komunismus

nesrozumitelný, nevybíravě ho nařkl z předpojatosti. Sovětské Rusko považoval za tavicí tyglík všech revolucí.

Na radnici visela státní vlajka vedle rudého praporu a u průchodu stáli dva chlapci s páskami trikolory na rukáve a tvářili se důležitě. Ve vstupní hale narazil na další. Jeden měl pásku bílou s rudými iniciálami RG. Ptal se po Plátkovi a hoch ho poslal do patra a uvedl číslo dveří. Už na schodech se potkával s lidmi, které od vidění znal a letmo se s nimi zdravil. Jak mu paměť napovídala, nikdo z nich před okupací na radnici nepůsobil.

Když stanul před dvoukřídlovými starobylými dveřmi, kam ho chlapec poslal, uvědomil si, že před nimi není poprvé. Uvnitř sedával obávaný úředník pro pracovní nasazení, Němec odněkud ze Sudet, k němuž před lety dostal obsílku, a ještě si vybavil svíravý pocit, s nímž tehdy bral za kliku.

Plátka zastihl přesně tam, kde tehdy po německém strohém vyzvání k vstupu seděl i ten zachmuřený chlap se stranickým odznakem na klopě saka. Na stěně za jeho zády rozpínala křídla stylizovaná říšská orlice a hned pod jejími pařáty visel Hitlerův portrét. Teď oboje připomínaly jenom vybělené obrysy na stěně. Z květináče na stole trčela papírová vlajka republiky a povalovalo se tam pár listin. Olda hbitě vyskočil od stolu, podal mu ruku a radostně ho plácal po rameni.

„Tak tě konečně zase vidím, ty chlape, už si můžeme říkat svobodní občané.“ A když mu neuniklo, že se Jindřich nevěřičně rozhlíží, pobaveně prohlásil: „No, co koukáš, vrátil jsem se. Ale že jsem si uměl vybrat, co? Schválně jsem se nastěhoval sem, je v tom skryté zadostiučinění, to jistě chápeš. Právě tady jsem si vyslechl, že pojedou do rajchu. Krátce poté, co mi dali padáka. Taky si pamatuješ na toho hajzla, co se tady rozvaloval? Stůl jsem si nechal, ale na stejný židli sedět nebudu, to jsem si raději donesl jinou. Říše od vás očekává oběti, řekl mi, měl byste si to pokládat za čest. Trhni si nohou, opakoval jsem si v duchu, seru na vaši říši a na Hitlera zvlášť. Při své horlivosti si nezjistil, že jsem pár let ženatý a že nepodléhám pracovnímu nasazení v rajchu. Než si mohl na mě vymyslet něco jiného, našel jsem si místo pomocného

dělníka v lokomotivním depu. Kdyby tak tušil, že za pár let tu budu sedět místo něj a on bude na útěku s holým zadkem. Viděli ho v koloně, jen ať si tam v těch rozvalinách užije!“

Náhle se odmlčel a pokynul mu k jednomu ze dvou křesel, přistavených ke kulatému stolku. Tenkrát tu křesla byla také, ale ne pro lidi s obsílkou. Nabídl Jindřichovi cigarety, byly to americké camelky. A když labužnický potáhl a tázavě vzhlédl, Olda na to zareagoval: „Co se divíš? Obchod se dal do pohybu, vedle války jeden z nejpřirozenějších jevů při hromadném setkání vzdálených etnik. Zatímco Rusové se dostavili s prázdnýma rukama a kromě zbraní mají jen to na sobě a pak to, co se jim podařilo sebrat Němcům, dovezli si Amíci přes oceán nevídaný komfort. Mezi naším městem a Hostomlaty probíhá čilý obchodní ruch a Rusové tam fungují jen jako jakási úplatně laskavá finanční stráž. Amíci touží po suvenýrech, zatímco my po žrádle a tabáku.“

Jindřich si uvědomil, že ameriku nekouřil aspoň deset let. S nucenou lhostejností se zeptal: „A cos mi vlastně tak nahonem chtěl, Oldo?“

Plátek se mezitím uvelebil v protějším křesle a blahosklonně k němu shlížel.

„Chci ti oznámit náramně důležitou věc. Prozatímní národní výbor, jehož jsem členem, musí zajistit provoz všech institucí, bez kterých se funkce města neobejde. Elektrárnu, plynárnu, vodárnu, nemocnici, to vše jsme převzali bez poruch a máme pod kontrolou. Plyn se dodá do sítě už zítra. Teď jsou na řadě firmy, které se nacházely pod německou správou a v důsledku posledních událostí zůstávají mimo provoz. Zasedali jsme večer a ještě ráno, abysme výběrem vhodných lidí, znalých tamních poměrů, měli pod dohledem majetek, který přechází pod národní správu. Stanou se tedy národními správci do doby, než se postupnou stabilizací poměrů rozhodne jinak. Tak přišla na pořad i Hindrusova cihelna. Její vlastník je prokazatelně po smrti. Ale provoz musí běžet. Jako nejvhodnější kandidát jsi byl doporučen ty. Tímto ti to oznamuju a s okamžitou platností se můžeš ujmout funkce.“

Jindřicha to nepřekvapilo, neboť si v rychlosti v hlavě promítl, že za současného stavu osazenstva neměli příliš na vybranou. Už tak nepočetnou administrativu zastávali vesměs Němci, a nadto on s Bártíkem, jako jediní Češi, v postavení účetního a obchodního jednatele patřili k nejdéle sloužícím.

„Kdopak mě doporučil?“ prohodil neúčastně do tabákového dýmu, i když odpověď znal.

„Bártík, tvůj kolega, zná tě a podal na tebe ty nejlepší reference.“

„Proč to nevzal on? Či spíš se o to neucházel?“

Zdálo se mu, že s odpovědí Olda Plátek poněkud zaváhal, přestože na tu otázku mohl být připraven.

„No, to máš tak, Jindro,“ prohodil zádumčivě, vzal mezi prsty krabičku zápalek a roztáčet ji na stole. Přitom se zahleděl kamsi do prázdna Jindřichovi přes rameno, „Bártík je předválečný člen národních socialistů a pokouší se znovu oživit stranickou základnu ve městě. Tehdá tam nic neznamenal, ale vychází ze skutečnosti, že z funkcionářů to asi nikdo nepřečkal. Pokud nejsou po smrti, zmizeli v lágrech a zůstávají nezvěstní. Jistě víš, jak po nich Němci šli, víc než po komunistech. Byla to Benešova partaj, a to jim stačilo. A taky zamýšlí v prvních poválečných volbách kandidovat do zastupitelstva národního výboru. Tak se věci s Bártíkem mají, a proto se k původnímu povolání do cihelny už nevrátí. A ty jsi, pokud vím, bezpartijní, odjakživa jsi prosazoval nezávislost na jakýchkoli doktrínách. Zato v provozu se vynáš a to je důležité.“

Náhle sevřel krabičku v dlani, naklonil se k němu a maličko snížil hlas se zvědavou naléhavostí.

„Nebo ses rozhodl jinak? Hodně lidí změnilo nebo vůbec opustilo svoje názory, vnější okolnosti k tomu přispěly. Osobní zkušenosti a vůbec všechno, co s tím souvisí. Dobře víme, co s předchozí generací svedla velká válka, a kdybysme svoje otce znali před ní, tak by nás to určitě náramně překvapilo. A tahle válka byla ještě větší a delší. Klidně se mi svěř, nikdy nebudeš mít lepší příležitost.“

Jindřicha to znepokojilo: „Oldo, to jsou závažné věci, a ty

si člověk musí promyslet.“ Vložil do těch slov naléhavé přání, neboť dávno poznal, jak kamarád dokáže být neodbytný.

„Já taky nečekám, že to přijmeš hned,“ zvedl dlaň na obranu Plátek. „Jenom tě nabádám, aby sis uvědomil, v jaké době jsme se ocitli. V úplně jiné, než byla dřív. Bez příslušnosti k stranickému systému nic nebudeš znamenat a taky nic nesvedeš. Vždycky se musíš o někoho opřít, cítit tu podporu za zády.“

„To je tvoje přesvědčení? Slýchával jsem tě mluvit jinak. Bývals volnomyšlenkář s levicovým smýšlením. A v tom byl rozdíl.“

„Jistě,“ přikývl, „taky ale o hodně mladší a bez zkušeností. Teď je mám. Válka se o to postarala, svým způsobem to bylo něco jako souběžná škola s tou, kterou si člověk zvolil.“

„Ano, se samými lekcemi pochybné výchovy,“ poznamenal kousavě Jindřich.

„Zato s některými pro život náramně užitečnými,“ odbyl ho Plátek. „Tomu se nevyhne žádná generace, tak to odne paměti chodí. A když to není válka, zasáhne revoluce. A na každém pak záleží, jak to přijme. Jsme součástí společnosti a v té si vybíráme vyhovující názory i spřízněné lidi. A právě jsme stanuli na zásadním předělu. Pokud si myslíš, že navážeme přesně tam, kde jsme byli před mnichovskou dohodou, pak seš na omylu.“

Jindřich se potutelně pousmál a Plátek si to vyložil po svém: „Zdá se ti, že jsem se chopil příležitosti někam se vydrápat, co? Vstoupit do politiky a honit kariéru? Tak bys pak mohl posuzovat každého, kdo se usadí ve veřejný instituci. Ostatně jsem v ní působil až do března devětatřicátého a od té doby ještě za skopčáků do předloňska, jako kancelářský posluha, než mě jako nežádoucího Čecha vykopli.“

„Promiň Oldo, nechtěl jsem se tě dotknout, takhle jsem to nemyslel. Přesto ti pro politickou agitaci přiznávám přirozený talent.“

Plátek se polichoceně ušklíbl: „To znamená, že souhlasíš? Jenom trochu vyzvídám, jak to teď s tebou je. Zeptat se snad můžu, ne?“

Jindřichovi neuniklo, že přes kamarádovu tvář přesto přelétl stín zklamání. Zřejmě neočekával, že místo vděku za příznivou zprávu se dočká lhostejného přijetí, jako by se jednalo o samozřejmost, o pouhý přátelský projev, na jaký by měl oslovený po letech bezkonfliktního vztahu nárok. Ale bylo pozdě něco napravovat.

Plátek vstal, a aniž na něho pohlédl, přistoupil k oknu. Výhled byl odtud na celou plochu náměstí. Po improvizovaných jatkách zůstaly kolem kašny na šedé dlažbě temně rudé skvrny připomínající ledabyle vyvedená bezejmenná souostroví na jakési zašlé námořní mapě.

Také Jindřich se zvedl a přistoupil ze strany k Oldovi s úmyslem rozptýlit nastalé napětí. Zmáhal ho nepříjemný dojem, že se zase dostali v debatě do slepé uličky, ale nyní jim už dávno nebylo osmnáct či o pár let víc, aby nad tím mávli rukou. Tehdy to obvykle za pár dnů pustili z hlavy, začali jiným tématem a sotva si už vzpomněli, co bylo příčinou předchozího nedorozumění a jaké argumenty použili v úporné snaze obhájit vlastní stanovisko. Než však Jindřich stačil promluvit, předešel ho Olda.

„První pořádný liják to spláchne a dlažba bude jako dřív,“ řekl a Jindřich hned poznal, že k choulostivé rozpravě se už nechce vracet. „Rusy jsme uklidili do kasáren po wehrmachtu a přebytečná vozidla na fotbalové hřiště. Tam budou mít místa habaděj. Poslali k nám beztak jen pár rot, když už z průzkumu věděli, že Němci jsou fuč a je po válce. Někteří lidi ze sousedství remcali po tom, co se tady odbylo hned první večer po příjezdu, ale měli by pochopit, čím vším ti chlapi prošli a co mají za sebou. Co válka udělá z dřív spořádaných lidí, když po celé dlouhé roky se den co den rvou o život. Z pohodlného zápečí se to kritizuje, když většině o kejhák nešlo.“

Jindřichovi připadalo, že Plátek jen rafinovaně otevírá oklikou jiný prostor k debatě a láká ho do něj vstoupit. Sovětské Rusko jako letitá záhada, přetřásaná nejen mezi nimi před válkou a zvláště poté, co se rudé impérium dostalo do konfliktu s Německem, byla trvale dráždivě aktuální.

„Beneš ohlásil návrat, šestnáctýho přijede vlakem z Košic

do Prahy. Kdekdo touží ho spatřit a chystá se tam výprava. Od nás skoro každý, s kým jsem od rána mluvil, když se to rozneslo. Vypadá to, že přes nás pojede zvláštní vlak se zájemci z Plzně a okolí. Tady připojí další vagon.“

„Pojedeš taky?“

„Pojedu, ale ne kvůli němu. Chtěl bych využít ten mimořádný spoj, abych zase viděl Prahu bez německých fanglů jako hlavní město svobodného státu. Nad tímhle prezidentem visí otazník. Měl by nám ledacos vysvětlit. Nemůže mít čistý svědomí. Jako státník v krizi neobstál.“

„Co to povídáš? Neměl jinou možnost...“

Olda se k němu obrátil.

„Že neměl? A to říkáš jen tak, po tom všem, co se odbylo bezprostředně po Mnichovu? Po ústupu z pohraničí? Opustil zmračený stát, místo aby hleděl být lidem příkladem, povzbuzením a oporou ve chvíli, kdy jim bylo nejhůř, a z bezpečného závětrí udílel neužitečný rady. To nebyl státnický postoj, to se přece nedá ničím ospravedlnit! Jak bysme označili kapitána lodi, kdyby jako první pláchl z paluby při jejím ztroskotání a pasažéry s posádkou nechal napospas vlnám? Raději to ani nevyslovím. Asi si neuvědomil, že být státníkem taky znamená nést odpovědnost za národ, který mu svěřil důvěru. Třeba si to uvědomoval, ale pud sebezáchovy převážil.“

„Takhle na to nemůžeš pohlížet,“ napomenul ho Jindřich, „a mrtvý by nám nebyl nic platný.“

„Takoví jako on, podle toho, jak se zachoval, bývají snadno nahraditelní. Podstoupit osobní oběť vyžaduje odvahu, která se při střetnutí s nepředvídatelnými okolnostmi těžší promění ve skutek. A odvaha začíná tam, kde člověk už pochopil, co je v sázce, a přesto pokračuje dál. Nebyl jediný, kdo zvenčí organizoval odboj. Ti na východě bez jeho přispění svedli víc.“

„Teď jsi promluvil jako komunista, i když jím nejsi.“

„To se stává, že někde dojde ke shodě, přestože o to člověk zrovna neusiluje.“

„Víš, čeho se bojím, Oldo? Vyhlídky, že místo plodné práce začnem obnovu státu malichernými spory. Nejenže oživíme ty staré, ale otevřeme úplně nové.“

Plátek pokrčil rameny a zamířil zpátky ke křeslu, ale neusedl a zůstal stát za ním. Rukou sevřel opěradlo.

„Bez toho se neobejdem, protože ideální soulad neexistuje v žádném společenství. Proto si své postoje musíme raději ujasnit hned, než k rozepřím dojde, a aspoň snesitelně se s nimi vypořádat, jinak se budou vláčet po celé generace, jako špinavé a neužitečné dědictví. To už tady bylo.“

Jindřich s nemalým rozmrzením shledal, že se už podruhé nechal zlákat na zrádnou půdu Oldou zinscenovaných debat, které mu sloužily k poznenáhlému deptání rivala samorostlými argumenty, což v něm vyvolávalo neskrývané potěšení, a které obvykle ukončil v nepředvídaném okamžiku smířlivou fanfárou vítěze, jenž dostal soupeře na lopatky. Teď tomu po dávných zkušenostech hleděl předejít a nedopřát mu vychutnávání té slasti.

„Každopádně ti děkuju za tu nabídku. Přijímám, ale nevím, jestli jako správce obstojím. Nikdy jsem žádné lidi neřídil a ani jsem o to neusiloval.“

„Kdybysme o tobě pochybovali, tak by se to nestalo,“ dloubl ho pěstí do žeber smířlivě Plátek. „A uvědom si, že máš ve mně oporu. Kdykoliv ti pomůžu.“ A jakmile postřehl, že se Jindřich chystá k odchodu, zarazil ho nabádačným posunkem: „Počkej ještě moment, něco pro tebe mám.“

Sklonil se nad plechovou registrační skříň, vysunul jednu ze spodních zásuvek a vytáhl odtamtud velkou oválnou konzervu. Postavil ji na stolek a přidal dvě krabičky camelek.

„Pozdrav z Hostomlat od Amíků,“ poznamenal. „Včera jsme se přidali k Rusům, kteří tam na pozvání jeli dojednat styčné rozhraničení, aby nedocházelo k nedorozuměním. Vrátili jsme se až za svítání a pořádně pod parou. Obdivuju šoféry, že to zvládli. Veselice se odbývala v hospodě, mají tam docela velký sál, a tak se nás dovnitř napěchovalo pár stovek včetně usedlíků. A ještě víc jich bylo na zahradě pod lampiony. Vyhrávala vojenská muzika a na amatéry to zvládali skvěle. Člověče, po letech jsem zase slyšel z pódia džez, a v originále i se zpěvem! Ocitl jsem se v jiném světě.“

„Moc ti děkuju, Oldo,“ řekl skoro dojatě Jindřich, když strkal

cigarety do kapsy a ohlížel se po nějakém papíru, do kterého by zabalil tu nazelenalou pikslu. Plátek mu podal noviny. Ze všeho nejvíc ho však těšilo, že hrozící napětí mezi nimi se rozptýlilo hned v zárodku.

„Nemáš zač, chlape jedna! Co bych pro tebe neudělal?! Zrovna tahle konzerva ti bodne. Je to jejich oblíbená specialita, koňský maso s jablečným pyrém. Na naši chuť trochu exotika, ale už jsme to měli k obědu s bramborami a všichni jsme si náramně pochutnali. A brzo se zase ukaž, víš, kde mě teď najdeš.“

Cestou k domovu minul muže, jenž mu byl vzdáleně povědomý. Ve vyzáblé ztrhané tváři žhnuly temné zapadlé oči a budily zdání, že nevnímají dění vůkol a že ten člověk je zcela pohroužen do sebe. Byl pomešší a holou hlavu pokrývala varhánkovitě svraštělá kůže. Úzká ústa měl vzdorovitě semknuta do rovné čárky a šaty na něm pitvorně visely. Mimoděk Jindřicha napadlo, proč nemá klobouk či čepici, a po chvíli se po něm ohlédl, ale to už se ztratil v postranní ulici. Po zbytek cesty úporně přemýšlel, odkud ho zná, ale nic se mu nevybavilo.

Napomohl mu otec, když později u večere, sestávající z natvrdo uvařených vajec a chleba se sádlem, zničehonic prohodil: „Vrátil se prý doktor Posiles, notář, zatím první Žid z těch, co je tehdy transportovali do Terezína. Prý odněkud z Polska, z lágru nedaleko hranic. Viděli ho ve městě. Sem ho dovezli Rusové v další koloně.“

Byl to vskutku doktor Leon Posiles, který měl být s kanceláři v nejnovější městské části, v jednom z domů postavených na sklonku dvacátých let ve funkcionalistickém slohu. Pokud bylo Jindřichovi známo, usadil se tam jeden z inspektorů gestapa. Byl odtamtud široký výhled do okolí, k zalesněným pahorkům, rozkládajícím se pár kilometrů za cihelnou, a scénérii nerušilo ani nádraží s přilehlými dílenskými objekty, skryté za terénním zlomem.

Tak tedy Posiles, uvažoval Jindřich roztržitě. Když on, pak se mohou ukázat i jiní, přestože se proslýchalo, zvlášť